

УДК:
316.48+338.124.4]323.222

Оригинални
научни рад

ПОЛИТИЧКА РЕВИЈА
POLITICAL REVIEW
Година (XXI) VIII, vol=22
Бр. 4 / 2009.
стр. 259-272.

*Дубравка Стајић**
Институт за политичке студије, Београд

ПОЛИТИЧКИ СУКОБИ КАО ИСХОДИШТЕ И РЕЗУЛТАТ ДРУШТВЕНИХ И ЕКОНОМСКИХ СУКОБА**

Сажетак

Аутор доказује тезу да је политичка контрола процеса приватизације имала одлучујућу улогу у њеним резултатима: неефикасној домаћој привреди, слабом домаћем капиталу, деиндустријализацији, регионалним неједнакостима, незапослености. Осиромашење је погодило већину становништва, а отпуштања у страним компанијама од почетка 2009. године због светске економске кризе. У Србији се ствара концентрисан социјални покрет против неолибералног капитализма. То је нов облик друштвеног и економског реаговања на политичке сукобе који су генерализовани отуђивањем имовине предузећа од стране политичких странака, посебно у мањим градовима у Србији. Развој овог процеса у садашњој етапи (септембар 2009) је непредвидив.

Кључне речи: политички сукоб, економски и друштвени сукоб, социјални покрет, неолиберални капитализам, деиндустријализација, сиромаштво.

* Виши научни сарадник у ИПС, Београд

** Рад је настао у оквиру научног пројекта “Друштвене и политичке претпоставке изградње демократских институција у Србији (149057 Д), који се реализује у оквиру Института за политичке студије у Београду, а финансира Министарство за науку и технолошког развоја Републике Србије.

1. ПРИВАТИЗАЦИЈА КАО ДРУШТВЕНИ УЗРОК ПОЛИТИЧКИХ СУКОБА

Осам година од почетка приватизације су довољне за сагледавање економских, друштвених и политичких последица овог процеса. Да је транзиција доиста јединствени историјски процес, разумели су сви озбиљни истраживачи који су пратили овај процес у других 26 земаља, па су и резултати у Србији неуједначени, како на привредном плану, тако и плану развоја институција, законодавства и демократије. Процес приватизације имао је своје идеолошко оправдање у *демократској* суштини вишестраначког политичког система, ефикасности приватног предузећа и макроекономије у тржишној привреди, као и нужношћу отварања привреде, после вишегодишњих санкција, ка уласку страног капитала. У пракси српске привреде, неолиберални модел уређења привреде показао се као неефикасан, *генератор корупције*,¹⁾ осиромашења већине становништва. Малобројни добитници приватизације су нови власници предузећа. Теза коју овде настојим доказати Теза коју о доказујем садржана је у следећем: политички сукоби на јавној сцени Србије су израз економских и ширих друштвених сукоба. О даљем тексту бавићу се *теоријском* елаборацијом и *практичким доказивањем* суштине ових сукоба.

Почетак 2009. године није изгледао много другачије од претходних година, када су повремено запослени у појединим приватизованим предузећима штрајковали, и тиме широј јавности указивали да није поштован приватизациони уговор, да запосленима није повезан стаж (нису уплаћени доприноси за пензијско осигурање), што је била обавеза послодаваца, нити запослени примају зараде упркос успостављању редовне производње. У низу случајева нови власник није наставио са привредном делатношћу приватизованог предузећа.

На светском плану, у трећем кварталу избила је светска финансијска криза, која се почетком 2009. године претворила у индустријску кризу и рецесију, са препознатљивим обележјима: смањење обима привредне делатности, пад бруто-производа водећих индустријских земаља, банкрот банака и предузећа, нагли раст незапослености у САД и Европској Унији. Мере које су државе предузеле, будући да је ово прва велика рецесија после Другог светског

1) Дубравка Стајић, Друштвене и политичке претпоставке социјалне државе – могућности и ограничења у транзицији, ИПС, Политичка ревија бр. 2/2009, стр. 14

рата, биле су брзе и суштински исте као интервенционизам америчког председника Franklina Delance Roosevelta: позајмице новца из државних резерви највећим банкама и предузећима, да не би дошло до масног банкрота малих и средњих предузећа, масовне незапослености и социјалних последица несагледивих размера. У Србији садашња светска економска криза није деловала као спољашњи фактор који угрожава претходно стабилан систем, већ привреду и друштво у процесу промена, са политичким нестабилностима као спољним изразом економских и друштвених сукоба и проблема. Криза је само отворено показала слабости процеса приватизације.

Напредовање приватизације све више показује економску и технолошку зависност српске привреде. Политиколог Драган Марковић у недавно објављеној књизи *Демократија и партократија*²⁾ истакао је повезаност глобализације и унутрашњих односа у Србији: „Демократизација политичког система у Србији није у интересу империјалистички оријентисаним силама којима никако не одговарају економски снажне и политички самосвесне колоније које се са њима могу равноправно носити, због чега им са застарелим технологијама нуде и застареле економске и политичке моделе”.³⁾ Уз једну исправку која се тиче суштине статуса колоније, ову оцену политиколога Марковића прихватам и ја, сматрајући да има довољно економско-технолошких доказа да је глобализација процес новог технолошког потчињавања већине земаља и велике већине светског становништва. Марковић наводи и оцену светских признатог стручњака за менаџмент Исака Адигеса, који је оценио разлог неефикасности приватних предузећа у Србији, а то је превазиђен модел. „Држава која је развијала самоуправљање као систем хуманистичког тимског рада ‘је побегла од тога и отишла у другу крајност. Данас се у Америци много више ради баш на овај начин на који је Југославија почела. То је онај начин аутономних јединица, тимског рада, рушења хијерархије, стварања мреже рада.’ Амерички систем вођења предузећа је отишао тамо где је Југославија била“, а Југославија је отишла тамо где је Америка некад била“.⁴⁾

Оцена о *ретроградним процесима* друштвеног и економског система коју је дао овај аутор недвосмислено је критичка и уте-

2) Драган Марковић: *Демократија и партократија*, Београд, ИПС, 2009, стр. 74.

3) Оп. cit., стр. 78

4) Оп. cit., стр. 88.

мељена на низу емпиријских примера процеса који се ближи свом крају: „Ретроградна приватизација имала је за резултат брзо богаћење незнатне мањине, на рачун огромне већине становништва која је практично пала на минимум животне егзистенције, те више нема за голо преживљавање, а камоли за улагање у развој“.⁵⁾ Овакав капитализам, који генерише дугорочно сиромаштво и неједнак регионални развој, настао је као последица политичког деловања партија, у складу са вредносном проценом да су предузећа „партијски плен“, о чему је такође писао Марковић. Политички сукоби на јавној сцени, како у Скупштини републике Србије, тако и на нивоу локалне самоуправе, јесу форма и израз суштинске борбе за капитал приватизованих предузећа, њихово позиционирање на домаћем и иностраним тржиштима. Нестабилности, правне, економске и политичке које ремете успостављање правне државе и хармоничног развоја привреде, што последично одбија и стране инвеститоре. Примарни аргумент да је Србија *политички нестабилна земља* која одбија стране предузетнике, а који често помињу политичари и медији, је первертиран исказ, јер политички сукоби нису само генерисани економским и друштвеним сукобима, већ они сами изазивају нестабилност. *Утемељење правне државе*, њених органа власти (законодавне, судске примарно, па и извршне), *законодавства* и система институција надзора и контроле није спроведена целовито, кохерентно и валидно, пре свега захваљујући политичкој подели плена у приватизацији предузећа. Социјалне последице су изазвале друштвено незадовољство, које се исказује кроз различите облике организованих или спонтаних протеста. Кумулативно, процеси друштвених сукоба су заоштрени до те мере, да је њихов даљи ток практично непредвидив, а није искључено насиље као израз сиромаштва, беде, и осећаја немоћи великог броја грађана Србије. Током августа и септембра 2009. године, неуобичајено за рубрику „Међу нама“ лист „Политика“, у којој грађани најчешће помињу и указују на комуналне проблеме, отворена је полемика социолога Зорана Видојевића и једног читаоца. Само појављивање текстова полемичког карактера о транзицији и њеним социјалним последицама већ је показатељ заоштрениости самог процеса сукоба интереса у друштву. Очигледно је да су се уљудне полемике са електронских медија, штампаних медија и научних часописа „прелиле“, јер сама пракса показује разорне последице транзиције. Зоран Видојевић припада не малој групи научника, од којих сам не-

5) Оп. cit., str.

ке наводила у овом чланку и претходно објављеним текстовима у различитим часописима, који не види да је транзиција унапредила привреду, становништво и, наравно, државу и српски политички живот, већ као, пре свега процес *деиндустријализације*. У завршном тексту полемике Видојевић истиче следеће оцене: „Најнапреднија друштва имају мешовит својински систем. Србија, када се сагледава у целисти, живи у примитивном капитализму, у основи колонијалног типа, претежно неспособном за привредни и општи опоравак и дубоко неправедном. Сва релевантна емпиријска истраживања показују да надмоћна друштвена већина не подржава досадашњу приватизацију, те с тога ни такав тип капитализма“.⁶⁾ У завршном делу текста, који садржи и ауторова предвиђања могућег тока даљих сукоба, Зоран Видојевић закључује: „...Када је реч о стању садашње Србије и прогнози главних друштвених токова у њеној непосредној будућности – о томе нека суди стручна јавност. Али суд о тој ствари треба да дају и људи изван науке, који су постојеће стање осетили кроз искуство и на својој кожи. Моји су закључци грађани на темељу многих података из истраживања друштва данашње Србије. У иоле објективној анализи не могу се квалификовати као ‘нихилизам’ и ‘хаотични песимизам’ него као преовлађујући сурови реализам земље у којој живимо, с нешто мало ‘оаза’ које од тога одударaju. Као грађанин и као човек био бих срећан да се барем у погледу њихове веродостојности. Као неко ко се бави науком не могу бити против свог виђења истине“.⁷⁾

Сиромаштво и социјални проблеми су извор потенцијалних сукоба, те у ужем и ширем смислу утичу на безбедност државе и грађана. Жељени циљ којим је започета приватизација као процес, била је стабилност кроз развој, која би укинула перманентну праксу политичких сукоба, као израз немоћи политичких партија и њихових вођа да реше проблеме друштва. О жељеној стабилности писао је политиколог Зоран Милосављевић: „Развој – схваћен у комплексном смислу тог појма као економски, друштвени, културни развој – јача унутрашњу стабилност сваке националне заједнице. Унутрашња стабилност сваке националне заједнице представља једну од битних претпоставки јачања стабилности читаве међународне заједнице“.⁸⁾

6) Зоран Видојевић, „Приватизација није спасоносна формула“, Политика, 18.9.2009, стр. 17. рубрика „Међу нама“.

7) Зоран Видојевић, *ibidem*, Политика, 18.9.2009, стр. 17.

8) Зоран Милосављевић, „Идеје за успостављање трајног мира“, Политичка ревија, бр. 2/2009, стр. 212-213.

Сурова реалност привреде и друштва Србије дуго није добила одговарајуће облике организованог отпора грађана. Слабост синдиката, чије је чланство бројчано готово занемарљиво наспрам масе од преко 700.000 незапослених лица, подељених и неспремних за организовање у условима *принудне првобитне акумулације капиталa* довели су најпре до спонтаних протеста, као што је одбрана зрењанинске фабрике „Југоремедија“ (2003. године започет штрајк малих акционара), али то су били појединачни случајеви. Током 2009. године, консолидују се грађани и радници штрајкачи. Један од наизглед обичних штрајкова у предузећу Застава електричних инсталација „Застава електро“ из Раче крагујевачке означио је почетак нове фазе отпора приватизацији у Србији.

Почетак 2009. године није указивао на битније промене у току процеса приватизације: постојали су актуелни или замрзнути штрајкови радника у већем броју предузећа, као појединачне појаве без узајамне повезаности, како самих штрајкача, тако и синдикалне. Будући да су се многе територијалне организације Савеза самосталних синдиката Србије угасиле током протеклих година приватизације, што онемогућава организационо повезивање штрајкача из појединачних предузећа. *Основ за почетак штрајка* у већини случајева је непоштовање обавеза новог власника предузећа према радницима преузетих уговором, а односе се на исплату заосталих доприноса за пензијско осигурање, како би се запосленима повезао стаж и омогућило стицање права на пензију. У многим приватизованим предузећима број радника који испуњавају услов за одлазак у пензију није био мали, а то је уједно била могућност да нови послодавац запосли младе радника, обучава их за рад у свом предузећу и даље шири пословање са младом радном снагом.

Због бројних протеста пред Агенцијом за приватизацију протеклих година, медији су посветили мало пажње штрајку три стотине радника предузећа „Застава електро“. Ш Штрајкачки одбор је најпре истакао захтев за исплатом вишемесечних неисплаћених зарада, а потом је штрајк радикализован захтевом за раскид купопродајног уговора са конзорцијумом купаца.⁹⁾ У току овог штрајка јасно се показало да не постоји *надзорни орган* који, именован од стране Агенције за приватизацију, врши надзор и контролу примене управо оног дела уговора који се односи на запослене, што чешће укључује и уплату заосталих доприноса за здравствено и

9) Види лист „Република“, бр. 460-461, 1-30.9.2009, стр. 10-12: Иван Златић, „Особености новог таласа штрајкова“.

пензијско осигурање. У пракси, Агенција је ангажовала приватну ревизорску установу која је формално дала позитиван извештај о испуњењу обавеза купца предузећа, и тиме се завршавала надлежност Агенције за приватизацију у вези са целокупним поступком приватизације појединачног предузећа. Међутим, нови власник често није испуњавао уговорну обавезу, отпуштао је раднике и пре истека *законског рока* од две године након приватизације. Штрајкачи су запосели зграду општине, у којој су боравили више дана. Први облик солидарности ширег круга грађана испољен је 30. јуна 2009. године када су власници малих трговина и кафића обуставили рад на један сат, истакавши да ако се угаси и последња фабрика у Рачи крагујевачкој, то ће бити и крај њихове пословне делатности. Штрајку су солидарно приступили и *млади који су претходно радили* по уговору у истој фабрици, током 2007. и 2008. године. Њих је било пет стотина, а гашењем фабрике остали би без перспективе да заснују стални радни однос и живе од свог рада. Овде подсећамо да је први талас штрајкова због незаконитости у поступку приватизације почели у добрим предузећима: то је зрењанинска фабрика фармацеутских производа „Југоремедија“, 2003. године. Тада су се организовано побунили мали акционари ове фабрике, власници 30% капитала, штитећи не само право из акција, већ и добре зараде и пензије, јер је ова фабрика добро пословала и била извозник, те су запослени имали виши стандард живота него многи запослени у Србији, те су имали шта да бране. Њихова „акционарска револуција“ довела је до политичких последица пада владе премијера Живковића и конституисања прве владе премијера Војислава Коштунице. Примери предузећа са очуваним капиталом и средствима за рад, чији су запослени били незадовољни, а успели су да остваре своје захтеве, малобројни су. Већина предузећа је уништена не само због дугова, већ систематским процесом *деиндустријализације*, свакако против интереса и воље локалних органа власти.

Зато је штрајк у Рачи крагујевачкој добио конотације борбе за право на рад и зараду, али и опстанак ширег круга грађана Србије, што имплиците отвара бројна питања политичке одговорности за бројне лоше и незаконито спроведене поступке приватизације широм Србије. Имплицитна питања у пракси, пре или касније, прерастају у неки облик политичких сукоба, поготово у средини која је политички нестабилна. Медији су током јуна и јула политизовали овај штрајк, али штрајкачи су показали упорност у намери да

санкционишу неодговорне власнике предузећа. Уследила је епизода лежања штрајкача на прузи у Лапову, 24. и 25. јуна 2009. године. Шира подршка грађана током лета добија карактер *политичког отпора приватизације*, као недемократском процесу, који је уместо демократије и економског развоја довео до осиромашења привреде и грађана. Савез самосталних синдиката Србије није пружио минималну подршку својим члановима када су дошли у Београд и нису им обезбедили салу да преспавају, већ су ноћили на плочнику у центру града, на Теразијама. Тиме је овај синдикат јасно показао да не разуме процесе глобализације и транзиције у малим привредама, пре свега у Србији.

Организовани протести запослених и грађана нису остали без коментара заступника неолибералног модела тржишне привреде. Професор Правног факултета у Београду Борис Беговић дао је коментар листу „Политика“ 19.8.2009. године, под насловом „Срећна нова 1969!“ у коме истиче следећи став: „Мени се чини да се ради о повратку самоуправљања, односно покушаја његовог обнављања. Кроз све ове захтеве, провлачи се идеја да су управо радници ти који желе добро фирми, да су једино они способни да својом добром вољом и пословним знањем изведу фирму из кризе, а да су нови приватни власници једноставно пљачкаши имовине фирме коју су купили по ‘багателним ценама.’ Немам ништа против да неко размишља на тај начин, једино су ми мало чудни штрајкови као начин изражавања сопствених политичких и економских концепција, али то није битно. Једино је битно како се према томе односи влада“.¹⁰⁾

Овај коментар је значајан, због теоријске, политичке и друштвене тежине коју му даје име и статус његовог аутора. Али се из њега може схватити и неприхватање да запослени, иако слабија друштвена групација у односу на предузетнике, имају законско право да штите своје право на рад, права из рада и, сходно чл. 18. Закона о раду, да се боре против сваке врсте дискриминације. Да су закони били примењивани, односно да је њихова непримена санкционисана, била би стабилизована правна држава, као основа и гарант економског развоја привреде и стандарда грађана. У јавном дискурсу – у медијима, писаним и усменим коментарима научних и интелектуалних посленика све чешће се чује оцена о „дивљем капитализму првобитне акумулације“, као што је преходно изнет став професора Зорана Видојевића. У пракси се концентрише не-

10) Упор. „Република“, оп. cit., стр. 12.

задовољство грађана, а покушај да се то незадовољство политички артикулише у још увек легалним и легитимним границама је почетак поступка оснивања Социјалдемократске партије, чији председник би био Расим Љајић. Индикативно је да је, као министар за рад и социјалну политику, овај политичар прихватио најтежи ресор, да је путовао по Србији уверавајући се у пракси у истинитост жалби штрајкача, да је уложио велики труд и стрпљење, па и лично разумевање и емпатију за невоље људи, што није типична одлука савремених политичара у Србији. Но то су личне одлике појединца, а време кога је све мање, и пракса, показале да ли ће ова партија успети да програмски привуче чланство и реално исказе интересе света рада. Препреке на том путу су велике, због вишеструкости интереса политичких и пословних елита. Мере једнократне помоћи коју Министарство за рад и социјалну политику даје најугроженијим радницима су кратког даха. У целокупној сложености својих противуречних процеса у Србији, поставља се питање озбиљног приступа и одговорности владе за целокупност процеса приватизације. Да је благовремено усвојена стратегија развоја привреде, која би у првој фази укључивала јавне радове као средство изградње путне мреже и повезивања Србије са Европом, а такође и средство запошљавања оних који остају без посла, последице би биле далеко мање. Остављам по страни економско питање да ли је капитал друштвених предузећа могао да буде сачуван, или бар већи део, уместо пљачкања предузећа пре приватизације. Рад тужилаштва и судства такође је допринео приватизацији каква је реализована у Србији, а целокупност ових процеса до дубоких политичких сукоба, који се, упрошћено, сведе на ставове ЗА Европу и ПРОТИВ Европе. Овде само подсећам да развијена капиталистичка друштва задржавају различите облике својине, посебно штитећи облике групе и колективне својине настале у ранијим фазама развоја капитализма, као што је акционарство, као вид учешћа запослених у управљању предузећем, а у нашим условима ту спада традиционална и економски ефикасна задружна својина, односно својина задругара. Да је ово рационално схватање, које у пракси отклања или умањује политичке сукобе, може се проверити и у изнетим ставовима и емпиријској верификацији у чланку политиколога Драгана Марковића „Социјалне потребе и начин њиховог задовољавања у локалној заједници“.¹¹⁾

11) Драган Марковић, виши научни сарадник у Институту за политичке студије, *op. cit.*, Политичка ревија бр. 2/2009, стр. 61-82.

2. ПОЈАМ И ИСТОРИЈСКО СХВАТАЊЕ ПОЛИТИЧКОГ СУКОБА У ИСТОРИЈИ ПОЛИТИЧКИХ ТЕОРИЈА

Идеја о спречавању политичких и ратних сукоба путем уједињења Европе и тиме стварања гаранције за вечни мир, стара је три века. Француски свештеник и филозоф, опат Шарл д'Сент Пјер, објавио је 1713. године своје дело *Нацрт вечног мира*. Овај спис изражава темељну људску потребу као и потребу владара. Аутор оправдава свој став.¹²⁾ По својој суштини, духу и општој филозофско-политичкој свести, овај спис већ отвара питања Новог доба, иако је писац клерик и самим тим није могао да дефинише ставове на радикалан начин, како су то нешто касније учинили енциклопедисти. Аутор оправдава свој став оценом да „садашње уређење Европе моћи ће увек само да изазива готово непрестане нове ратове“.¹³⁾ Ова идеја још увек је у оквирима заштите хришћанских земаља и предмодерног схватања политике: „Ако европско Удружење чије оснивање предлажемо може да гарантује хришћанским владарима довољно поуздано да ће мир бити сталан, унутар и изван њихових држава, нема ниједног међу њима за кога не би било много повољније да потпише споразум о стварању удружења него да у њему не учествује“. Суштина вечног мира је очување безбедности и трајног поретка, која гарантује редовно функционисање: 1) државе, 2) трговине. Циљ аутора Нацрта вечног мира је уношење рационалности у политику.

Овај нацрт је настао у конкретном историјском периоду, када се појавила потреба за ограничавањем власти апсолутних монарха. Садржина нацрта усмерена је ка разуму европских владара, обећавајући им мир насупротив експанзионизму, али и конкретну добит: по замисли опата Сен-Пјера, половина средстава која иначе државе одвајају за војни буџет, припала би њима. Овако изнет предлог и у времену у коме је настао није реалан нити спроводив. Ипак је од савременика препознат као озбиљна расправа у корист универзалне идеје мира. Не треба заборавити да је то време ратова Луја XIV (за шпанско наслеђе и других) који су тешко оптеретили трећи сталеж, а највеће људске жртве поднели су француски војници, из свих друштвених сталежа. Универзализам Нацрта вечног мира

12) За овај навод и следеће, упор. Група аутора, Енциклопедијски речник политичке филозофије, том 2 М-Ж, (превод са француског Сремски Карловци - Нови Сад, издавачка књижарница Зорана Стојановића), стр. 894-899.

13) Оп. cit., стр. 895.

у својој филозофској суштини садржи универзализам капитализма као будућег светског поретка, на супрот феудалном партикуларизму. Зато је важан за схватање напора људског ума да се политички сукоби, а најпре ратови, ограниче од стране шире политичке заједнице ако већ није могуће да буду потпуно докинуги.

Поредак без ратова и политичких сукоба заокупљао је философе и после Француске револуције. Историјски разлози су разумљиви јер је Терор довео готово до истребљења читавих округа, а Наполеонови ратови економски и људски исцрпели су не само Француску већ и целокупну Европу. Целокупна политичка филозофија 19. века разматрала је питање вечног мира управо под утицајем ових историјских догађаја: Сен-Симон, Кант и, у оквиру револуционарне теорије о одумирању државе као услову за крај свих сукоба, Маркс, те низ других мислилаца бавили су се проблемом како зауставити ратове као најтежи облик сукоба, али и мање сукобе унутар друштава, који могу довести до унутрашњег рата (грађански рат, револуција). Карактеристична је чињеница да се политичка теорија и филозофија у свету, две деценије после пада Берлинског зида, баве преиспитивањем свих битних питања државе и политике, али је проблем услова за светски мир заобиђен. Да ли је то коначна капитулација људског ума пред снагама разарања и прихватање свих врста и нивоа сукоба, од локалних до међународних, као коначне историјске неминовности?

Политички сукоб мора имати неке општеприхваћене елементе да би био теоријски и практички препознат као такав. Ти услови су: 1) постојање јасно дефинисане политичке вредности прихваћене од стране институција власти, већине становништва, као и политичке доктрине. Политичка вредност моће бити идеја или институција принцип развоја или политичког уређења друштва. 2) Нужни елемент политичког сукоба су његови учесници, политички субјекти, који могу бити појединци, групе, институције (органи власти, политичке странке, црква, невладине организације, синдикати), као и јавни и нејавни субјекти (ови потоњи су тајне организације, криминална удружења, само су неки од примера). 3) Време и простор: као и друге људске делатности, политички сукоби имају почетак, завршетак, последице, могућност претварања у друге врсте сукоба или политичко артикулисање друге врсте сукоба.

3. МОГУЋЕ ПЕРСПЕКТИВЕ РАЗВОЈА ПРОЦЕСА СОЦИЈАЛНОГ НЕЗАДОВОЉСТВА У СРБИЈИ

Процес транзиције у Србији довео је до сложених, често и противуречних последица у привреди, јавном сектору, раду државних органа, а посебно кардиналне последице имао је у сфери друштвене структуре. Чињеница да се радно способно становништво дели на запослене, међу којима има и оних који су сиромашни¹⁴⁾ и незапослене, међу којима има оних који су радом у зони сиве економије стекли значајна материјална добра, тешко је постојећим методама друштвених наука прогноzirати одлуке и политичко понашање, као и могућности насилног реаговања на сиромаштво и нагомила не проблеме у животу обичних грађана. Ако је тешко прогноzirати понашање економских субјеката на Београдској берзи, што је у свету могуће путем математичких модела, још је теже предвидети социјалне сукобе и њихово могуће политичко артикулисање, или могућу манипулацију њима. Из описа догађаја у Србији, јасно је да су многи грађани били претходно уверени да је неолиберални модел капитализма једини могући систем у коме се мора живети и радити, те да су њихове реакције изазване сазнањем и осветљеношћу да привредна делатност престаје да постоји у њиховом окружењу. Из такве свести може, али не мора нужно да настане озбиљан, организован и политички зрело промишљен покрет грађанског отпора... приватизацији, што укључује и јасну алтернативу програмског карактера: стратегију развоја државе и привреде, са посебно развијеним стручним програмским опредељењем о облицима својине. Промене у својинским облицима захтевају промене Устава републике Србије од 08.11.2006. године. Постојећи синдикати и државе, а посебно удружења послодаваца, нису способни за тако велике промене, које су системског карактера.

Друга могућност је прихватање постојећег стања као неминовности, постојање друштвене и личне апатије грађана.

Трећа могућност су превремени избори, као привид промене, која суштински не мења стање у друштву, пре свега незапосленост, у правцу бољитка.

Но тешкоће власти да оправда приватизацију као процес промена су очигледне, тако да сада и наслов једне публикације Савеза самосталних синдиката Србије из 2008. године "Боље партнер него

14) Упор. Дубравка Стајић, Могућности социјалног дијалога у времену кризе, ИПС; Београд, 2009.

противник”, делује превазиђено и недорасло проблемима привреде и грађана.

ЛИТЕРАТУРА

- “Боље партнер него противник!” – Београд, Савез самосталних синдиката Србије, 2008, стр. 129.
- Satle, Fransoa, Dijamel, Olivije, Pizije, Evlin: Енциклопедијски речник политичке филозофије, Том 2- Нови Сад, Сремски Карловци, издавачка књижарница Зорана Стојановића, 1995, стр. 595-1120.
- Марковић, Драган: Социјалне потребе и начин њиховог задовољавања у локалној заједници, Политичка ревија бр. 2, ИПС; Београд, 2009, стр. 61-88.
- Милосављевић, Зоран: Идеје за успостављање трајног мира, Политичка ревија бр. 2, ИПС, Београд, 2009, стр. 205-231.
- Видојевић, Зоран: Приватизација није спасоносна формула, Политика 18.9.2009, стр. 17 (рубрика “Међу нама”).

Dubravka Stajic

POLITICAL CONFLICTS AS THE SOURCE AND RESULT OF SOCIAL AND ECONOMIC CONFLICTS

Summary

In this text author attempted to prove the premise that political control of the process of privatization has had determining role in its following results: inefficient domestic economy, weak domestic capital, de-industrialization, regional inequalities and unemployment. Majority of the population has been hit by impoverishment and since the beginning of 2009 there have been noted the job losses in foreign companies due to the world economic crisis. In Serbia a concentrated social movement against neo-liberal capitalism is taking place as a new form of social and economic reaction to political conflicts caused by appropriation of the company properties by political parties, in particular in small towns in Serbia. In current phase (September 2009) it is not possible to make prognosis on development of this process.

Key Words: political conflict, economic and social conflict, social movement, neo-liberal capitalism, de-industrialization, poverty

Овај рад је примљен 2009. а прихваћен за штампу на састанку Редакције
..... 2009. године.